

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาหลายด้านทั้งด้านการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม สาเหตุสำคัญของปัญหาประการหนึ่งเกิดจากการไหลบ่าของกระแสวัฒนธรรมและข้อมูลข่าวสารที่ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ธุรกิจบันเทิง การโฆษณา และอินเทอร์เน็ต โดยมีได้มีการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่ดี สภาพการณ์ดังกล่าวนี้มีผลกระทบกับประชาชนในประเทศทั้งในด้านบวกและในด้านลบ แม้ว่าจะมีความเจริญทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและความทันสมัยในด้านเทคโนโลยีก็ตาม แต่ด้านระบบคุณค่าทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป สังคมโดยทั่วไปนิยมและเชิดชูเงินตรามากกว่าคุณงามความดี นิยมในวัตถุมากขึ้น กลไกการควบคุมทางสังคมลดประสิทธิภาพลง เกิดปัญหาสังคมในอัตราเร่งสูงขึ้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบถึงเด็กและเยาวชนโดยตรง เช่น ปัญหาการระบาดของโรคเอดส์ ปัญหาการเบี่ยงเบนพฤติกรรมทางเพศ ปัญหาการถูกล่วงละเมิดสิทธิของบุคคล ปัญหาสารเสพติด ปัญหาการคบเพื่อน ปัญหาสุขภาพ ปัญหาครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งจะพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันแสดงถึงว่า คุณธรรมและจริยธรรมในจิตใจของมนุษย์ลดน้อยลง ทำให้เกิดการหลงผิด เกิดการขัดคิดในเรื่องวัตถุ และแสวงหาความสุขจากวัตถุและการตอบสนองต่อความต้องการและความอยากของคนก่อให้เกิดเป็นความเหินแกล้ว เป็นเหตุให้มีการเบียดเบียนตนเอง สังคม ก่อให้เกิดความไร้ระเบียบของสังคม และเกิดการทำลายสภาพแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม

เรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องใหญ่ที่ครอบคลุมมิติทางด้านจิตใจของมนุษย์และมิติทางด้านจิตใจมีความสำคัญสูงสุดจึงมีอำนาจเหนือมิติทางสติปัญญา ร่างกายและมิติทางสังคมทุกๆด้านของมนุษย์ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญแก่เรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมเหนือกว่าเรื่องอื่น ๆ จากปัญหาและความสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องเร่งแก้ไข ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุสาระสำคัญไว้ในหมวด 1 ของบททั่วไป เกี่ยวกับความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 โดยมีรายละเอียดในเรื่องการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนากคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยในมาตรา 23, 24 บัญญัติไว้ชัดเจนว่า “ให้มีการปลูกฝังคุณธรรมไว้ใน

ทุกวิชา” และในมาตรา 29 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน สถาบันศาสนา ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย (สำนึกนโยบาย และแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. 2542 : 8-9, 22-25, 28-29) ซึ่ง สิริกร มณีรินทร์ (2544 : 6) กล่าวถึงความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยในทุกเรื่องจะเกิดขึ้น ได้นั้น ทุกฝ่ายในสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามบทบาทและกำลังความสามารถ ของแต่ละบุคคล ดังนั้นในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพจึงจำเป็นที่จะต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2538 ประเทศไทยได้มีกระแสการเรียกร้องให้มีการปฏิรูป การศึกษา และประกอบกับมีแรงผลักดันให้เกิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ของไทย โดยในมาตรา 81 ของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติ ให้มีการจัดทำกฎหมายการศึกษาแห่งชาติจึงทำให้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้น เพื่อปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ สังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 : 25) เพื่อเป็น การแก้ปัญหาของการบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับ การรวมศูนย์อำนาจไว้ ส่วนกลาง การขาดเอกภาพในการบริหาร การขาดประสิทธิภาพของระบบประกันคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษา การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การขาดการพัฒนานโยบายอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง การขาดความเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น และ ประการสำคัญคือคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจากรายงานของคณะกรรมการปฏิรูป ระบบบริหารการศึกษา เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2542 พบว่า สักยภาพด้านการศึกษาของไทยยัง ด้อยกว่าประเทศอื่น ๆ แม้แต่ในภูมิภาคเดียวกันและประเทศเพื่อนบ้าน (คณะกรรมการปฏิรูป ระบบบริหารการศึกษา. 2542 : 40) จึงทำให้ประเทศไทยมีกฎหมายทางการศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรก เรียกว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งในสาระสำคัญของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติได้กำหนดในมาตรา 47 ว่า ให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา อันประกอบด้วยการประกันคุณภาพภายในและการประกัน คุณภาพภายนอก และยังกำหนดไว้ในมาตรา 48 ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นสถานศึกษาจึง

ต้องพัฒนาการจัดการศึกษาของตนเอง และแสดงภาระความรับผิดชอบให้ประจักษ์แก่สังคมใน
ด้านผู้เรียนอย่างแท้จริง (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา. 2544 : 2-3)

จากสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวด 3 ซึ่งว่าด้วย
สิทธิและหน้าที่ของคนไทย มาตรา 43 วรรค 2 ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้อง
คำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”
จากข้อกำหนดดังกล่าว ส่งผลให้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้
ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ (All for Education) ดังระบุไว้ในมาตรา 8
(2) “ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” มาตรา 9 (2) “มีการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การ
ศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองท้องถิ่น” มาตรา 9 (5) “ระดมทรัพยากรจากแหล่ง
ต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา” มาตรา 9 (6) “การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน
องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (นงรัตน์ ศรีพรหม. 2544 : 21)

วัดเป็นสถาบันหนึ่งในชุมชนที่มีส่วนในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในด้านการปลูกฝัง
คุณธรรมแก่ประชาชน ซึ่งในอดีตนั้นการจัดการศึกษาของไทยเริ่มขึ้นในวัด โดยพระสงฆ์มี
บทบาทในการเป็นครูสอนหนังสือให้การอบรมสั่งสอนศีลธรรมและจริยธรรม แก่กุลบุตรที่เข้า
มาอุปสมบทเป็นพระภิกษุและสามเณร โดยที่พระสงฆ์ยังให้การสั่งสอนในรูปของการเทศนา
ในวันธรรมสวนะหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแต่เดิมนั้นสถานศึกษาทั่วไปจะหยุดเรียน
ในวันโกนและวันพระ นักเรียนและผู้ปกครองมีโอกาสดำเนินไปทำบุญที่วัด ได้เข้าวัด ฟังพระธรรม
เทศนาและคำสั่งสอนของพระสงฆ์ แต่ต่อมาสถานศึกษาได้เปลี่ยนแปลงการหยุดเรียนโดยปรับ
เปลี่ยนไปตามมาตรฐานสากลคือ หยุดเรียนในวันเสาร์และอาทิตย์ ถึงแม้ว่าในวันสำคัญทาง
ศาสนาอื่น เช่น วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันมาฆบูชา ฯลฯ สถาน
ศึกษาจะหยุดเรียนก็ตามซึ่งก็มีเพียงไม่กี่วัน ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองห่างเหินจากการเข้าวัด
มากขึ้น และอีกประการหนึ่งปัจจุบันผู้ปกครองต้องไปทำงาน ประกอบอาชีพเพื่อหารายได้
นักเรียนต้องไปโรงเรียน ทำให้โอกาสในการเข้าวัดฟังธรรมของนักเรียนน้อยลง ส่งผลให้
บทบาทที่พระสงฆ์เคยสั่งสอนอบรมเผยแผ่ศีลธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน/เยาวชนและ
ผู้ปกครองมีผลในทางปฏิบัติได้น้อยลง

จากรายงานผลการเสวนาเรื่อง “บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนา
สังคมไทย” กล่าวถึงบทบาทของสถาบันศาสนากับการพัฒนาคนไทย เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่
สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมใน
การดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) สถาบันศาสนาในฐานะ

เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยบทบาทอันสำคัญที่สถาบันศาสนาต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปัจจุบันกับบทบาทที่เป็นจริงในสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 1-2) ดังที่ รุ่ง แก้วแดง. (2543 : 2) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและภารกิจของวัดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติว่าวัดต้องมีบทบาทและภารกิจในฐานะเป็นโรงเรียน และเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และเป็นแหล่งการเรียนรู้ และวิรัตน์ บัวขาว (2541 : 11-12) เสนอแนวคิดไว้ว่า “ผู้นำศาสนา หรือพระสงฆ์ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความจำเป็นที่ต้องนำมาช่วยในการพัฒนาหลักสูตรเพราะเป็นผู้ที่รู้จริงและปฏิบัติได้จริง” นอกจากนั้น ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร. (2544 : 6) ได้แสดงความคิดเห็นตอนหนึ่งว่า “...ในเรื่องของการศึกษา ขั้นตอนแรก เพื่อให้ได้ภาพลักษณ์ของคนรุ่นใหม่ที่ดีชัดเจน จะต้องมองการศึกษาเป็นองค์รวม (Holistic approach) และให้เรื่องศาสนา ศิลป และวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา...” ทั้งจากรายงานที่กล่าวถึง สาระจากมาตรา 6 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งจากความชัดเจนของผู้ทรงคุณวุฒิที่กล่าวถึง สามารถสรุปความได้ว่า วัดเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา

จังหวัดอ่างทอง เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลาง มีประชาชนนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 98.93 มีวัดรวมทั้งสิ้น จำนวน 204 วัด (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอ่างทอง. 2544 : 6) มีสถานศึกษาที่ใช้สถานที่หรือตั้งอยู่บนที่ดินของวัดร้อยละ 85.99 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 135 โรงเรียนจากโรงเรียนทั้งสิ้น 157 โรงเรียน (ทะเบียนฝ่ายการเงินและพัสดุ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง. 2545) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า แต่เดิมนั้นการศึกษาในหัวเมืองต่างๆอาศัยวัดเป็นโรงเรียน สอนหนังสือเป็นส่วนใหญ่ (พระราชวรมนี (ประยูร ธรรมจิตโต). 2542 : 142) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ถือเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันระหว่างโรงเรียนกับวัดได้ประการหนึ่ง

พระราชวรมนี (ประยูร ธรรมจิตโต) (2542 : 142) ได้กล่าวถึงความเกี่ยวข้องระหว่างพระสงฆ์กับการจัดการศึกษาว่า จากวัตถุประสงค์หลักของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น การดำเนินงานตาม พ.ร.บ.การศึกษาจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ขึ้นอยู่กับที่การปฏิรูปการศึกษาไทยทั้งระบบ แม้จะไม่มีกรกล่าวถึงบทบาทของคณะสงฆ์ในการจัดการศึกษาไว้โดยตรงเหมือนกับที่เคยกล่าวไว้ในโครงการศึกษา ร.ศ. 117 แต่ก็มียกบัญญัติหลายมาตราที่มีผลกระทบต่อการศึกษาของคณะสงฆ์และการดำเนินงานของคณะสงฆ์โดยรวม เนื่องจากเป้าหมายหลักของการปฏิรูปการศึกษาคือ การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

(Learning society) ซึ่งสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรนั้นถือว่าวัดเป็นแหล่งความรู้หนึ่งในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมให้คนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และความเกี่ยวข้องอีกประการหนึ่งคือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษาหรือโรงเรียนต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 40) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่ กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ และให้มีอำนาจในการจัดทำสาระของหลักสูตรเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น จึงเห็นว่า เพื่อเป็นการประกันคุณภาพในวิชาพระพุทธศาสนา เจ้าอาวาสหรือพระภิกษุซึ่งเป็นผู้แทนของวัดควรใช้สิทธิ์ในการเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อช่วยให้โรงเรียนได้พัฒนาการจัดการศึกษาเข้มแข็งขึ้น (พระราชวรมนี. (ประยูร ธรรมจิตโต). 2542 : 149)

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แนวคิดของนักวิชาการ นักการศึกษา และความคิดเห็นของผู้วิจัย มีความเห็นว่า วัดเป็นสถาบันหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาและวัดจะต้องมีการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ พระภิกษุในวัดจึงเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จ ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของ เกียรติศักดิ์ เรื่องทองดี (2536 : 24) และสุวรรณี คงทอง (2536 : 55) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วมมีอยู่หลายรูปแบบเช่น มีส่วนร่วมคิดในการแก้ปัญหา การดำเนินการและกิจกรรมในชุมชน ด้วยการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ การร่วมปฏิบัติงานในรูปแบบของการเสาะสละแรงงาน การบริจาคเงินวัสดุสิ่งของและร่วมติดตามผลงาน บำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้านซึ่งการแสดงออกในการมีส่วนร่วมอาจเป็นการแสดงออกของบุคคลโดยตรง หรือผ่านองค์กรประชาชนในชุมชนนั้น เพื่อให้การดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สามารถดำเนินการไปด้วยดี และบังเกิดผลดี พระภิกษุจึงน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่มีส่วนส่งเสริมการดำเนินงานทางการศึกษาให้บังเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างสมบูรณ์

สมธิ จันทร์หอม (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในการสนับสนุนด้านการศึกษาแก่โรงเรียนในจังหวัดสระแก้ว” พบว่า วัดมีบทบาทในการสนับสนุนบุคลากรด้านการเรียนการสอนในระดับปานกลาง และสนับสนุนวัสดุแก่โรงเรียนในระดับน้อย

และพัทธยา เนตรธรรานนท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและเจ้าอาวาสที่มีต่อความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับวัด : กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครที่ใช้พื้นที่ของวัด พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและเจ้าอาวาสมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาเรื่องหลักสูตร แต่ยังจำกัดเฉพาะวิชาจริยธรรม ส่วนการมีส่วนร่วมด้านอื่นคือ ด้านการเงิน ส่วนใหญ่จะระดมในเรื่องเงินทุนการศึกษา ด้านอาคารสถานที่ที่มีการใช้สถานที่ของวัดปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน และจากการศึกษาของสมพร คุ่มแก้ว (2538 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของเจ้าอาวาสวัดที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี โดยมีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ได้แก่ จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ระดับการศึกษา สายสามัญ ระดับการศึกษาทางพุทธศาสนา การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูต การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ที่ตั้งวัดและบทบาทของเจ้าอาวาสวัดในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า ส่วนมากมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

จากเหตุผลและความสำคัญของสภาพสังคมปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีประเด็นคำถามที่น่าสนใจว่า พระภิกษุในจังหวัดอ่างทองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนอย่างไร และพระภิกษุที่มีตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคต่างกัน ได้แก่ ตำแหน่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล และเจ้าคณะอำเภอ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ยังไม่พบคำตอบที่ชัดเจน และยังไม่มีผู้ใดศึกษาในเรื่องนี้มาก่อน จึงสมควรที่จะได้มีการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของจังหวัดอ่างทอง และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อกำหนดบทบาทของพระภิกษุในการมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาในภาพรวม ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทองที่มีตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคต่างกัน

และพัทธยา เนตรธรรานนท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและเจ้าอาวาสที่มีต่อความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับวัด : กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครที่ใช้พื้นที่ของวัด พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและเจ้าอาวาสมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาเรื่องหลักสูตร แต่ยังจำกัดเฉพาะวิชาจริยธรรม ส่วนการมีส่วนร่วมด้านอื่นคือ ด้านการเงิน ส่วนใหญ่จะระดมในเรื่องเงินทุนการศึกษา ด้านอาคารสถานที่มีการใช้สถานที่ของวัดปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน และจากการศึกษาของสมพร กุ่มแก้ว (2538 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของเจ้าอาวาสวัดที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี โดยมีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ได้แก่ จำนวนพรรษาที่บวช ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ระดับการศึกษา สายสามัญ ระดับการศึกษาทางพุทธศาสนา การได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูต การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ที่ตั้งวัดและบทบาทของเจ้าอาวาสวัดในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า ส่วนมากมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

จากเหตุผลและความสำคัญของสภาพสังคมปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีประเด็นคำถามที่น่าสนใจว่า พระภิกษุในจังหวัดอ่างทองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนอย่างไร และพระภิกษุที่มีตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคต่างกัน ได้แก่ ตำแหน่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล และเจ้าคณะอำเภอ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ยังไม่พบคำตอบที่ชัดเจน และยังไม่มีผู้ใดศึกษาในเรื่องนี้มาก่อน จึงสมควรที่จะได้มีการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของจังหวัดอ่างทอง และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อกำหนดบทบาทของพระภิกษุในการมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาในภาพรวม ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทองที่มีตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของพระภิกษุที่เหมาะสม ตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในหน่วยงานระดับสูงได้นำไปใช้ประกอบการพิจารณาในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง โดยมีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 7 รูป กลุ่มเจ้าคณะตำบล จำนวน 37 รูป และกลุ่มเจ้าอาวาส จำนวน 160 รูป รวมจำนวน 204 รูป

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตร ทาโร ยามาเน ที่ระดับ 0.05 (อุทรพงษ์ กัวยวรรณ์. 2543 : 79 ; อ้างอิงจาก Taro Yamane. 1970 : *Statistic Introductory Analysis*. p. 580-581) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 135 รูป จำแนกตามสัดส่วนของประชากรตามตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคคือ ตำแหน่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล และเจ้าคณะอำเภอ โดยทำการสุ่มรายชื่อพระภิกษุจำแนกเป็นกลุ่มเจ้าอาวาส จำนวน 160 รูป เจ้าคณะตำบล 37 รูป เจ้าคณะอำเภอ 7 รูป ต่อจากนั้นเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในกลุ่มพระภิกษุที่มีตำแหน่งเจ้าคณะตำบล และเจ้าคณะอำเภอ เนื่องจากมีจำนวนน้อย ส่วนกลุ่มพระภิกษุที่มีตำแหน่งเจ้าอาวาสเลือกโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยใช้การจับฉลากจากรายชื่อพระภิกษุที่มีตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน 91 รูป รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 135 รูป

2. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น ได้แก่ ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค แบ่งเป็น

2.1 เจ้าอาวาส

2.2 เจ้าคณะตำบล

2.3 เจ้าคณะอำเภอ

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

3.1 การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติประการใดประการหนึ่งหรือหลายประการ เกี่ยวกับ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3.2 การจัดการศึกษา หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดการฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์และจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามงานหลักของโรงเรียนคือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3.3 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และปฏิบัติงานประการใดประการหนึ่งหรือหลายประการ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.4 พระภิกษุ หมายถึง ผู้บวชที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยในทางพระพุทธศาสนา โดยจำพรรษาและทำหน้าที่บริหารภายในวัดของจังหวัดอ่างทอง ตามรายงานประจำปี 2541 ของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดอ่างทอง

3.5 ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค หมายถึง ตำแหน่งของพระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ.2541) ประกอบด้วย

3.5.1 เจ้าคณะอำเภอ หมายถึง เจ้าคณะตำบลที่ได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ.2541) มีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอนั้น

3.5.2 เจ้าคณะตำบล หมายถึง เจ้าอาวาสที่ได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ.2541) มีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลนั้น

3.5.3 เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ.2541) ให้เป็นเจ้าอาวาสวัดมีหน้าที่ปกครองบรรพชิตและภิกษุสงฆ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่ง

3.6 งานวิชาการ หมายถึง การดำเนินการของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การจัดหาสื่อการเรียนการสอน การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3.7 งานบุคลากร หมายถึง การดำเนินการของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดบุคลากรของโรงเรียน ได้แก่ ครู อาจารย์ และนักการภารโรง การพัฒนาบุคลากร และการกำหนดบทบาท โทษหรือระเบียบวินัยแก่บุคคลในโรงเรียน

3.8 งานกิจการนักเรียน หมายถึง การดำเนินการของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนของนักเรียนทุกกิจกรรมยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน

3.9 งานอาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินการของโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้การบำรุงรักษา ตกแต่งอาคารเรียน อาคารประกอบ ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง

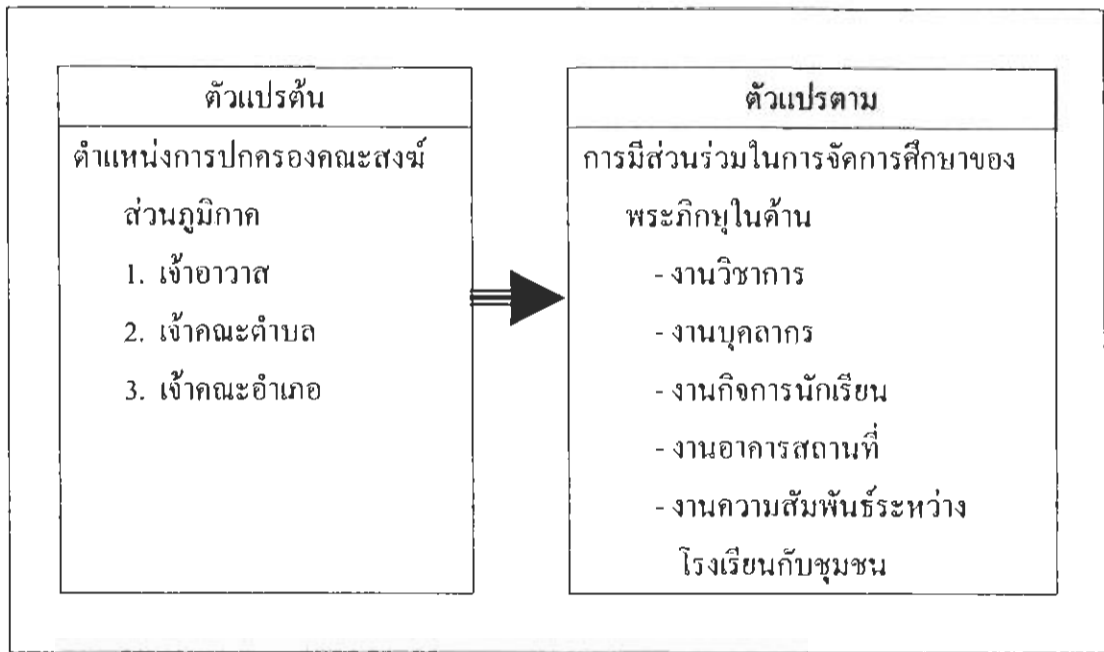
3.10 งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การดำเนินการของโรงเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมทุกประเภทที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน

3.11 อายุพรรษา หมายถึง ระยะเวลา/ประสบการณ์ในการทำงานของพระภิกษุที่ทำหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล และเจ้าคณะอำเภอ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทองครั้งนี้ ผู้วิจัยยึดกรอบแนวคิดการบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 6 ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528 : 5)

ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษานำร่อง (Pilot survey) กับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระภิกษุ จำนวน 30 ท่าน พบว่า พระภิกษุส่วนใหญ่ไม่มีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในงานธุรการและการเงิน จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดังภาพประกอบ 1



ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

พระภิกษุที่มีตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคต่างก็มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน